

Baltijas Semkopis.

Maksa:

Par gadu 2 r., par 1/2 gadu 1 r. 10 l., par 3 mēn. 60 l.; ar pērsuhtīšanu: a) par pastu: 2 r. 60 l., 1 r. 40 l., 90 l.; b) Jelgavā: par gadu 2 r. 30 l.

Sludinājumi

maksa 5 kap. f. par rindīnu.

2. gada-gājums.

Atpēlleschana:

Jelgavā: „Balt. Semkop.” redakcijā, Ratoļu eelā № 2 (sehtā); Rihgā: Eelā Kaleju-eelā № 4, pee Kapteina l. un Lušawa un Buscha l. f. grahmatu-bodēs; Zitur: Pee mahzitateem, stolotajeem, pag. wezakeem, strih-weereem ic. un wifās grahmatu-bodēs.

№ 52.

Jelgavā, peektdeenā, 31. dezemberi.

1876.

Rahditajs. Laukfaimneeziba: Dahrja darbi dezembri. — Trihs jautajumi. — Wispahriga data: Grunts ihpashuma eemantoschana jeb mahju pirtschana Baltijas gubernās. — Daschadas sinās: No eestschemehm. No ahrschemehm. — Sludinajumi.

Laukfaimneeziba.

Dahrja darbi dezemberi.*)

Rā rahdahs, buhs schogad atkal zeeta seema, jo lihds schim arweenu pastahwigi pee šala turahs, tifa Kursemes watarōs pa maj sneega. — Bet ir schi masa sneega kahrtina ir pee mums no leela swara, jo waram zaur to zereht, ka tikpat laukōs kā ari dahrjōs wif stahdi labaki ismitihš, ne kā pehrn seem bes sneega; — lai gan ir sche muhsu rehšinums war isnahkt pawisam šawads, ja otra seemas puse ronahs šaunafa.

No jauna gan schi mehn. newarefim šawōs dahrjōs, augku- un šaknu pagrabōs ne ka padariht; bet jo wairak tadehk wifur jamet usmanigas azis, lai it ne kahda skahde zaur šalu, puhšchānu, fliktu gaisu ic. ne notiktu. — Pehz sneega puteneem augku-foku dahrji, foku škola, awenes ic. apluhfojami, waj šaki te skahdi ne dara. — No schogeem sneega kupenas atrofamas, lai šaki pahr tahm dahrjā nenahktu. — Ja ap kokeem feetee šalmi jeb škujas dšiki sneegā palikuschi un ja šaki pee foku galonehm war peektuht, tad geldehs te waj nu sneegu atrakt, jeb sehjunu us augschu pawilkt. — Kas šawus kozinus ar zilweku netihromeem un mahleem šaku deht smehrejis un ja smehre no gaisa, leetus, jeb ari zaur šalu pamasinata, tad wifadā wihšē smehrejums atjaunojams. —

47. num. Balt. Semf. nefa mahzibu, ar darwu un taukeem fokus smehreht. — Zeeti es negribu stihwetees, lai darwu preeksch foku smehres nenem, bet es to gan esmu peedsihwojis, ka darwa it ihpashchi jaunai, lihdsenai foka misai ir skahdiga. Preeksch wairak gadeem gribeju pomeranzu kozinus no skudrahm glahbt, un us to tad apsehju teem ap zelmu strika gabalu un apsmehreju to ar darwu, bet pee tam ir kozina misu tai weetā aptraipiju. Kamehr darwa ne bij apschuwufi, škudras zaur tahdu leiputras semi newareja us augschu tikt. — Wafara pagahja, seemā pamaniju, ka foka wirseja misa, kur wehl gan darwa bij wirsū, bet darwotais strikis bija šen atnems, bija zeeta kā rags palikuse un ka foks tai weetā bij teewaks un isflattijahs kā pahrschnaugts. Tuhdak ar aschu nafi zeeto misas kahrtinu nofastiju, wainu wiszauri ar potwastu apsedsu. — Drihs parahdijahs jauna misa, bet wehl tagad pehz wairak gadeem kozineem schi weeta ir

un paleek teewaka, lai gan zitadi augschānā ne kahdus kawekkus ne maniju. —

Man leekahs, ka darwa ar šawu negehligo lihpmu un flahpekli, aissmehre un šamaita misai kinninas (Zellengewebe) un aistawe zaur to tai weetā gaisa weenlihdsigu peektuhšchānu, zaur ko tad wirseja misas kahrtā šazeetē, jeb tā šakot šadeg un foks tai weetā paleek ar augschānu pakafā. — Pat pee wezakeem augku kokeem esmu redsejis, kā winu replaina šasprahguse misa, kas ar darwu bij apsmehreta, us augschu gabalōs ritinajahs, it kā tad behrja tahši (misu) pee uguns šildam. — Ari tas mums wehl ja eewehro, ka darwa melna un spihdota buhdama, šaules šposchumu un šiltumu wairak peewelk, zaur ko šokam šaules puse brante, jeb zita kahda waina ahtri war zeltees. — Šhpashchi pawafara šposcha šaule un natts šalnas te foka weselibu, zaur neweendu šiltumu un šulas tezeschānu, drihs maitahs. — Darwai peelikti tauki kokeem naw šlahdigi un tee jaw ari drihs gaisā istwawko, jeb ari foka šawellahs un darwa paleek tomehr šawā buhschānā kā bijusi. — Ja kahds kihmijas pratejs darwas ihpashchibas škaidraki aprakstītu, jeb ja ari kas ar darwu zitadas mehginaschānas peedsihwojis, tahs „Balt. Semf.” isfludinatu, tad gan daschu pateizibu par to pelnitu. —

Ne us kahdu wihši lai ne aismirstam rubeni stahditu foku šaknes ar šuhdeem ic. apšegt, it ihpashchi ja maj sneega. — Šo zeetaka ta seema, un masaf sneega, jo wairak geldehs wifās apšegas pabeesinaht. Kad ar mihtstu, miglainu laiku ahtri šahk šalt, un kokeem šari ar ledu (apšalu) apšalst, tad derehs wehrtigakos fokus labi šapurinaht, lai ledus gabali nobirst. — Šoknauglu kā ari šaknu pagrabōs škaidrs gaisš jausittur un puhstoschee augki jeb šaknes no wešeleem ja-atschkir. Pee šupra šala durwis un logi jeb ziti pagrabu zaurumi zeeti ja-aistaiša. — Wis kas nowemberi mahzits un us seemas darbeem sihmejahs, ir tagad ja-eewehro. —

S. R.

Trihs jautajumi

isškaidroti no G. Mather'a Rihgas Latw. beedr., 10. dezembri 1876.

Pa leelakai datai schē jautajumi, ko es usnehmees atbildet, ir tik tahk wispahrigi un aismem tik plaschas robeschas, ka gandrihs preeksch katra waretu ihpashchi grahmatu rakstīt. Schini šinā us teem atbildet schē nau eespehjams un laitam ari nau jautataju nodomā bijis; tadehk es us wineem atbildeschu tikween tik tahku, zil tee ihpashchi muhsu, t. i. Baltijas gubernu buhschānas aismem, ja jo labakas ispraschānas deht nebuhs tahkafa apškata waijadšigs.

I jaut.: „Kas šaimneekam preeksch semes apštrahdaschānas ir labaki, waj kalpi, waj graudneeki, waj rentneeki?”

Wispirms schē buhs eewehrojams, ko ar to wahrdu kalpi šaprot un kas graudneeki ir. Wehs šchiram neprezetus kalpus (puisjus) no apprezeteem. Širmee teek ar gatawu Ioni Ioneti, šenak ar

*) Zaur redakcijas wainu drusšiu nolawets.

labibu un drehbehm, tagad attihstītōs gabalōs wiswairaf ar nandu. Prezejušcho kalpu wajadsibas turpretim ir jo pšafafas un dafchadafas, tee pagehr preefšch fewis un fawas familijas: leelaku ruhmi, lopu mitinafchannu, labibu, waj laufus, dahrius zc. — Graudineeki ir reyntneeki, kas ihpašchneela semi bruhkē, tomehr renti ne wis nandā, bet pa dafai no wifahm fainneezibas eenahfchannahm rentsdewejam atbod. Tif pat ihpašchneeka, ka ari graudneeka eenahfchannas uf preefšchu nau finamas, tadeht ir nedrošchas. Turpretim pee kahrtigas ifrentefchannas rents mafsa ir zeeti norumata. Ne weenu no fchihm trim bruhkēfchannas wihfehmi newar par tahdu fauft, kas it wifur buhtu deriga un peenemama, tif ka ta weena femkopibas wihfe, proti ar graudneekem, gandrihs wifur ir atmetama un tif tur ka noteslihdsfellis ifleetojama, fur darba-fpehta truhkft un zitadi semei buhtu bes kopfchannas japaleef. Scho lihdselli wiswairaf ifleeta Kreemijā, ari dafchōs apgabalōs Baltijā, bet tur no ihtas femkopibas nau ne runas! — Ne kad nebuhs peemirft, ka druwa nau afa, if kuras war labibu smelt, bes ka fchis awots beidsot ififihktu. Ja no semes weenu mehr tifai nem un tai ne ka nedod atpakaf, tad winas audseliba drihs fuhd un beidsot ne kas wairas ne-aug. Graudneeku zenschanahs eet wis wairaf uf wineftu, uf semes iffuhfchannu, ne wis uf tahs pa reifu kopfchannu. Un jau tadeht fchi fainneezibas wihfe ir atmetama, ka wina nepeelaisch kahrtigu lopu kopfchannu un bes fchihis ne weena fainneeziba newar ufplaukt. Senaf lopus tureja par waijadfigu nelaimi, tagad ir atfihfts, ka lopi ir kaftras pareifas fainneezibas gala-noluhts un druwas wiswairaf tifai lihdsfellis uf tam. Mehš ar fchihm domahm wehl labi newaram eepafihtees; wez un wezu eeradummu atftaht ir gruht un pahreefchana no nekahrtigas uf kahrtigu fainneezibu ir wehl gruhtafa, tadeht ka ta pagehr laifa un kapitala, un tagad mehš ar weenu rotu nemam, ar otru dodam, — mums nau eefpehjams, bes ahtras un tihras naudas-eeemfchannas iftikt. Un tomehr fchee gruhtumi buhs japahrwar, ja fawu semi negribam pa wifam uoplizinat. Ar kaftru labibas mehru, ko pilfehthā pahrdodam, mehš fawai druwai atnemam labu daku dšihwibas fpehta un ar fawu majo krahjuminu leefo stakka-mehflu mehš to tifai pa dafai winai atdodam atpakaf, ja fkuustigus mehflu ne-ifleetojam. — Zaur zaurim war rehlinat, ka semei — ja tai buhs augligai palikt — tif pat dands daku foffora, flahpekta zc. ja-atbod atpakaf, zil ta graudōs un falmōs if fewis ifdewufe. Pee tam finams ja-atrehkina tahs dalas, ko ta no gaisa dabo, it ihpašchi flahpekta un amoniaka weelas, ko gaisis toti dands fawi fatur. Tomehr ar maf un wahjeem mehsteem, ko no flikti tureteem un wehl wahjakeem kufstoneem dabonam, ne wis notahf nepeeteef, fcho lihdsfwaru panahft: graudu dafas jadod semei atpakaf, un tas noteef, kad toš ar lopeem apehdinam un no lopu-kopfchannas fawas eenahfchannas fmetam. Ka pee-lihdsfekti pee tam ir ufluhfojama dahriju, bišchu un fiwju kopfchana, kas pee mums pa dafai panihfufchās, pa dafai truhkft. — Pee fainneefofchannas ar graudneekem wifs tas nau eefpehjams, tadeht ta ir ka semes iffuhfchana ufluhfojama un it wifur jo ahtrati jo labafi atmetama. *)

*) Nihgas Latw. beedribs adwolati Kalning un Weinberg L. L. bija gan zītās domās: wini mehginaja peerahdit, ka fainneeziba ar graudneekem it nebuht til flakta ne-efot. Zaur labi apdomatu kontraktu warot graudneekus peefpeeft, semi tā apftahdat un lopu kopfchannu tā weft, ka ihpašchneeks to mehlefahs. Tadeht tahs kuhdas, ko es peet graudneekem: peewedis, efot pahwaramas; turpretim fainneeziba ar graudneekem atnefot dands labumu, ko ar lihgteem strahdu eekem nepehfjot panahft, tā par peem, ar teem nowehrfchot tahs gruhtibas, kas zelahs no pabral leelahm lonchm un darba-fpehta truhkuma. Graudineeki, preefšch fewis pašcheem strahdadami, strahdajot lihds ari preefšch fainneeka. W. L. wehl ihpašchi peeweda, ka jaunafōs laifōs tas prinzijs arweenu jo wairaf atrodot peefriteju, pehz kura strahdneekam ne ween fkaidra lōne, bet ari kahdas prozentes no darba-eeenahfchannahm jadod, zaur ka ihpašchi winant rotahs eemefls preezatees, ka wifs labi weizahs. Scheem prinziptom tumojotees, wairaf ne ka ziti fistem, fainneeziba ar graudneekem. R. L. peemineja dafchus pahrtilufchus apgabalus un dafchus turigus fainneekus, fur ari graudineeku fainneeziba, ka par peem. ap Dausku zc. Tadeht wifch no mānas ifflaidrofchannas wehl newarot atfihft, ka graudineeki atmetam. — Pee ta, ko es efmu ifflaidrofis, man til wehl buhtu japeemini, ka ne zaur kontraktu, ne zaur zitu ko fainneezibu greefihš uf labem zeekem, tur tai

No kalpeem runadami un pee tam ihpašchi fainneekus eewehrodami, mehš atfihstam par derigu, ka neprejeti kalpi ar fkaidru lōni ir toti derigs darba-fpehts, bet ka prezeti kalpi ir wehl jo derigaki. Par gruntneekem palikufchi, uf ko mums ar noti ween jadsenahs, mehš eetaifim waj ar fawu dšihwofli apafsch weena jumta, waj fawrup ihpašchu kalpu dšihwoftus, bet jo derigafus un wefeligafus, jo labaf tas buhs ihpašchi preefšch fainneeka pašcha! Semi mahju kalpeem nebuhs dot, zaur to faskalditu mafas mahju druwas wehl jo mafafas un atrantu tihfchā prahtā fawim labu daku no kreetna un pastahwiga darba-fpehta; bet bes dahriina un kartupefu, warbuht ari linu lauzina un pahrs lopineem ne weena familija uf laukeem newar iftikt. Tadeht nowehlesim toš faweem prezejušchamees kalpeem ar mihfu prahtu, pee fkaidras labibas un norunatas naudas flahft; bet kad kalpeem, kas if deenas preefšch fainneeka strahdā un tam wifus fpehtus upurē, fliktu semi dod, tad truhkftot Deewa fwehtibas wifās mahjās. Ubags nau strahdneeks. Par tahdu labu firdi kalps un wina feewa buhs pateizigi un strahdahs pee fainneeka darba it ka pee fawa; wini arween buhs mahjās, kamehr neprezeem kalpeem ar ween ir fawas ifeefchannas, waj tū familiju meklejot waj „brihwestibu“ un wezpuifchu eeradumus ifleetojot. Bet fur tomehr neprejeti kalpi jeb puifchi ir, tur lai fainneeks dod diwfkahrtigu aktiau uf wina dšihwi ari ahrpūs kalpofchannas. Puifis wehlat par to buhs pateizigs un kalpodams nopelnihš ar godu fawu leelo lōni.

Mahjas uf renti dot, ir pašcha behrnu fwefehineeka audfinafchana ufstizet. Rentneeks no semes wairaf newar ifspeeft, ka ta ifdod, tif ka tai tad ir diwi familijas ja-ufstur, kamehr fainneeks pats to kopdams til weens ir. Un ko tad fainneeks darihs, kad mahjas dos uf renti? Waj paliks par frogus papu jeb liftees aif galda uf benki un zauru deenu gulehs?? Zitadi tas ir ar leelahm fainneezibahm, waj tahdōs atgadijums, fur ihpašchneekam pašcham zits darbs, warbuht labaka pelna, ne ka mahjās. Tad lai nem kreetnu, paifihstamu rentneeku un lai notaiša labi apdomatu kontraktu, ka weltigas prozefes ne-ifzelahs; ihpašchi lai lopus un dahriju nepeemirft; bet kontrakts lai arween eet ne mafaf ka uf 12 un ne wairaf ka uf 24 gadeem, ja waijadfigs if pehz 6 gadeem ar rents naudas pa-augftinafchannu, jo kaftras mahjas zaur pareifu apkopfchannu gadu no gada paleef augligafas; fur tas tā nau, tur truhkft kahrtibas, faprafchannas waj kapitala, kas ta wisleelafā nelaimē ir.

II jaut.: Waj kaulu milti preefšch femkopja pateefi derigi, jo dšihwot ka dšird, tad ne wis preefšch if kaftras semes?

Semkopim, kad tas fawu labibu pfauf un kuf, weenumehr buhs no tahs domat: „No semes tu esi nemta un par semi tew atkal buhs palikt, bet ne wis uf pilfehthu behgt.“ Bet ka tad nu bes behgfchannas! Kadeht? ir jau pee pirmā jautajuma ifflaidrots. Bet kad nu mehš semei wifu atkal nedodam atpakaf, ko no tahs nehmušchi, tad lehti protams, ka tai zaur ziteem lihdsfektem tahs waijadfīgahs weelas japeewed. Schahdi lihdsfekti ir tee tā fahktee fkuustigee mehfli, pee

truhkft pareifu pamatu. Un nepareifi pamati ir un paleef fainm. ar graudneekem, lai to leetu grofa tā greib. Kaftra fainneeziba, ja tai buhs kreetnai buht, wispirms wafaga weenifas, weena pawehletaja, weena kapitala fpehta zc. Tos prinzijs, ko W. L. peewed, pee muhju mahjahm newar peerehtinat, tee fihmejahs uf leelahm fainneezibahm un pee mums jau fen ir eewesti zaur to, ka pehz muhfu likumeem muifchu ihpašchneeki tifai fawu muifchu grunti war pašchi kopt, bet semu mahjas paleef femneekem rotās, waj nu uf renti, waj zaur pirtchannu. Schihš atfchirtās mahjas atkal wairaf zilweku rotās dot, buhtu lihdsfellis, ar to kauschu fainneezibu un ihpašchi femkopiba panifam kuhstu panihzinata. Deelas lones tifai peerahda kahdas semes leelatu attihstibu un grunts ihpašchneekus jeb fainneekus dfen uf jo kahrtigu fainneezibu, fpefeh tos tā dšihwot, ka no wina fainneezibas wairaf ifnahktu, ne tā senaf. Scho dabigu parahdichannas zaur tahdeem ahrtahrtigem lihdsfektem pahrfpeht, ka fainm. ar graudneekem ir, nau ne las zits, ka wahti apfegt, bet ne dseebet. Wehlat tahda grofifchannahs uf to breefmuigato wihfi atreebjahs, jo es efmu pahrtleejinats, ka, ja wifās mahjas ar graudneekem toptu, pehz 12 gadeem pee mums buhtu — bads. — Tadeht pee fawahm domahm pirmis palikdams, es tomehr ufajzinu ari zitus, fchini weeta par fcho leetu fawas domas ifteift, jo man leelahs, ka ta ir toti swariga. G. M.

fureem ari kaulu milti peeder. Wiswairaf mehs zaur teem semei pafneedsam fossora flahbi un flahpelli, protams labi kuhstoschu flahbi, jo nekuhstoscha flahbe semei gandrighi ne kahba labunia ne-atnejs, jeb ta tikai pehz gadeem no ta to fajuh. Pee mums andels wiswairaf nahf superfosfati preefscha, wiswairaf kuhstoschas fossora-flahbes, mafal flahpekka dehl. Prafti kaulu milti usflehdshahs seme jo grehtaf, tadeht mehslaschana ar teem pirmā gadā mas to parahda. Turpreti superfosfata isstrahdatee, t. i. ar sehra flahbi usflehgti kaulu milti nahf tuhliit pirmā gadā semei par labu, un kad nu katram semkopim jaluhlo us tam, ka wina kapitalš ahtri atnejs labus augšus, kad wiswairaf teel superfosfati pirkti. Kas pee tam ja-eewehro, es aistrahdu us „Baltijas Semkopja“ abeem gada-gahjumeem, kur schi leeta pļahči un gari isflaidrota. To schē otrū reiš darit es neturu par wajadšigu. — Preefsch wišahm semehm kaulu milti un superfosfati neder; wini jaded tai semei, kas mahlaina un pa wišam, kam mas kalku datas; kalkainā semē — un to jau katrs semkopis pašihš — fossora flahbe un sehra-flahbe teel ņeeta un tadeht newar isbalitees tā zitā semē, zaur lo tad wiš puhlīni pee mehslaschanaš ar scheem skunšt. mehslēem pa leelakai dakai ir weltigi, ja tos isleeto us kalnainas semes.

III. jaut. Kas semkopim wiswairaf pelnaš eenejs, waj lini, waj labiba?

Ir us scho jautajumu newar teescham atbildet un ari schē ja-eewehro daschadas buhšchanaš, wispirms klimats jeb gaisš. Lini mihl mitru siltumu ar daudškahrtigu mainišchanaš stary siltumu un mitrumu; wini nepaneš karstumu, nedš saufumu, nedš ari seemas- un wehlaš salnaš un isdodahš wislabaf gar juhrmalahm, semāš weetāš, pee kalneem un pawišam uhdēna turwumā, kur daudš rafas un miglas. Ja, daschi faka, ka preefsch lineem klimats esot daudš swarigats, ne ka semes schkira. Tadeht ja weenā apgabalā lini it labi isdodahš un semkopim wisleelako pelnu atnejs, tad otrā weetā tee winu pataisitu par nabagu. Baltijas gubernāš, kam juhra turwumā, lini isdodahš labi, lai gan tagad ne wairs tā, ka fenaf, kur beesakt mešchi uštureja mitrafu gaisu un kur seme wehl nebija tā isuhkta tā tagad. Wiswairaf linus kopj Widsemē, un Kurfemē Bauskas un dascha weetā ari Jelgawas apgabalā. Ziti ir tās domāš, ka linu kopschānu pa wišam wajagot atšahf, tadeht ka ta semi pa daudš noplizimot. Es turpreti esmu pahrlēezinats, ka til traka ta leeta nau, bet ka us wišu wišji ari pee linu kopschanaš wajaga pareisu kahrtu eewehrot un ne kad nepeemiršt, ka ihpašchi zaur lineem mehs semei tikai baribas datas atnemam, bet to weetā it nekā nedodam. Ja kahrtiga lopu-kopschana tahdai semei pa pilnam un treknus mehslus peewed, jeb ja tai zaur skunštigeem mehslēem atbod atpakaf, kas no tahš nemts, tad lihdsšwars nesudihš un nebuhs bihtees, ka muhsu naudāš-kahriba atreebšees. Bet kur tas truhšt, tur tehwi behrneem badu ņataiņa! Slawenee semkopji Koppe, v. Schwerz, v. Pabst un ziti faka, ka linus tikai pehz 6 gadeem war atkal tai pašchā weetā ņeht. Rūffins dod padomu, lai tos ņehj til reti, zil ween war, bet ne kad ahtraki, ka pehz 6 gadeem, un Junkermann's to tikai pehz 13 gadeem atwehl. Weit's un Glubed's tapat ir pret pa daudš beeschu linu ņehschānu. — Pee kahrtigaš semkopibas us wairaf laukeem, linus jau tā tā tā newar ahtraki ņeht, ne ka augšu kahrtā to atwehl, un ahbolinšch, tā jau daudšēem buhs sinams, ar teem pa wišam nefateelahš.

Sinatuibai wehl nau isdewees par lineem isdot drošču analiņi, t. i. ismekleschānu, kahdas datas tee semei atwehl, tadeht ari wehl nau nodibinats, ka tas ar to semes noplizinašchana zaur lineem ihsti ir: bet us wišu wišji sinamu mehru schē nedrihtstestim pahrlahpt, jo kas pa daudš, tas pa daudš. Ihpašchi tur, kur mas pļawu, waj ari kad Pilti gabi peenahf, no pahrlēekas linu-ņehschanaš jašargahš, jo zaur to padara lopeem badu, kas aišween par leelu nelaimi semkopibā usluhšojams.

Labai buhs, ka linu-ņehschāna ar ziteem augteem ees roku rofāš, tā isdihš, ja ari ne wisleelako, bet arween pastahwigu un drošču pelnu,

kas jo leelaka paliks, kad ņahstīm ņawus linus pašchi pareisi un ar jo leelaku mahslu isstrahdat, ne tā lihds schim.

Tahm schē isņazitahni domahm peeslehhjāš pilnigi adwokata Kalning f. peesihmejumi. Winšch, wehl us semehm buhdams, esot peesihwojis, ka daschi ņaimneeki zaur pļahču linu-kopschānu palikufchi it pahrtikufchi; bet wini ņawus laufus ari papilnom mehsluojufchi. Ziti, to redsedami, steigufchees ari koti daudš linu ņeht; pirmōš gadōš gahjis labi un tee jau domajufchi selta awotu atradufchi; bet pehz mas gadeem lini wairs ne-augufchi un wehlaņ labiba ari wairs nau auguņe, jo schē ņaimneeki nau paspehjuufchi, ņawus laufus deesgan mehslot. — Tadeht winšch, R. f., ari esot tās domāš, ka ar linu ņehschānu jabuhf loti prahtigam, lai gan, ka Mather's rahdijis, sinatuibai wehl nau isdewees isdibinat, kahdas datas lini semei atnem.

Wispahriga data.

Grunts ihpašchuma eemantoschana jeb mahju pirkšchana Baltijas gubernāš.

(Zf. 1. 2. 3. 4. 6. 12. 15. 17. 18. 21. un 22. num.)

Scho rakstu usņahhdams es biju nodomajis, ari is Kurfemes agrar-jeb grunts-pahrd. un pirkšchanaš likumeem ihsumā tos noņazijumus pafneegt, kas wiswairaf eewehrojami; bet kad ar tahm leelahm semneekufomijjas atihm, kur scho likumu turpinajumi, pahrgroštjumi un jauni noņazijumi atronahš, biju jo klahfak eepasinees, tad atsinu, ka wispirms schē likumu noņazijumi pašchi jawed ņaidribā un jaņaleef pehz kahrtas. No zeen. guberuatora f. us tam atwehli dabujis es kehros pee darba un galā isuahza laba pabeesa grahmatina, kamehr pirms t. i. 1863. gadā no agrar-likumeem tikai weena lapa bija! Tā pa to ihju laiku muhsu semkopju teesibu nodibinašchana ņemeta, — tā mehs 13 gadōš daudš leelatus ņotus ešam us preefschu ņehrunšchi, ne ka preefsch tam pa 130 gadeem! Negribu ņazit ka muhsu semkopiba un winaš likumigi pamati tahdi buhtu, kur ne kas wairs nau pahrlabojams, bet mana pahrlēezinašchanaš ir, ka par peem. Kurfemē schi ņadsihwes nodata daudš augštaku un droščafu ņahwofli eeneem, ne ka daudš zitāš semes un mehs waram ar scheem ņokeem ar meeru buht, tik ka muhsu semkopjeem ņawas teesibas un ņawi peenahltumi ari schini ņinā jo wairaf jamahzāhš pasihf. Un preefsch schi noluhka es usnehmos to nepateizigu darbu, pilnigi agrar-likumu krahjumu wahzisti un latwiņki isdot, sinams ar peederoschas waldbibas apstiprinašchānu. Es ņaku nepateizigu darbu, jo no tā man wairaf ne kas neatlez, ka tikai ta apšina, ka preefsch ņawas tautas ko esmu pastrahdajis, kas notigi bija darams, bes kam semkopiba un grunts ihpašchuma eemantoschana wispahri kahrtigi newar attihstitees. Zil daudš mums us schi lauka wehl darams, es jau zitā weetā esmu peeminejis. Zil tahlu mani ņehki pee tam ņneegš, — kas to war sinat! Bet es strahdaschu pehz eespehšchanaš, pat ari kad man no to wihru puņes, kas leelahš tautas mihkotaji buht, aiņ „maišes-“ jeb „konkurenzes-naida“ wehl jo leelaki schkerfli tiktū zekā likti, ne ka lihds schim. Katrs wehjinšch mani nelozihš. — Kurfemes semneeku likumu grahmatas isflaidroschanaš darbs mani aistaweja, agrar-likumu krahjumu jau isdot. Wišu us reisi newar padarit, ihpašchi kad darba naņta ir daudš leelaka, ne ka tas strahdatajs patš. Bet zeru, ka nahkofchā gadā — ja Deews liks dšhwot — ari preefsch tam laika atliks. — Schē peesihmejumi isflaidros, tadeht ar scho, jau 1. num. usņahfku, raksteenu til gauņchi gahjis; es zeru, ka zeen. laņitaji man laipni peedos. Bet tagad, no wezā gada schkiretees, mums tatschu ari ar scho darbu jateef galā, pee kura man zeen. J. Steinberg f. (par Widsemes dahlberi isflaidroschānu todams) un D. Tomberg f. (Widsemes agrar-likumus isflaidrodams) laipni nahkufchi palihgā. — Wehl atleelahš dot pahrlatū par pahrdotahm mahjahm. No Kurfemes man tahš wajadšigaš ņinas ir pee rofāš, bet ne tā no Widsemes, tadeht tahš nesichu turpmat.

No Surgeem 1875—1876 Kursemē pahrdotas semneekem 346 dšimts muišchu mahjas par 1 milj. 18,194 r. ar pawisam 38,781 puhra weetahm semes, no tahs 19,046 puhraweetas lauku. Pee kontraktu šlehghšanas pirzeji, no kureem 284 bija pašči rentneeki un 328 no Kurs. semneeku kahrtas, eemalšaja šaidrā naudā 112,656 r. 20 kap. Namehr agrar-likumī 1863. gadā isdoti, Kursemē pawisam pahrdotas dšimtas mahjas 3,944 ar 470,832 puhraweet. semes, no tahs 245,939 puhraw. lauku, par 13 milj. 709,752 r. 79 kap., no kureem 1 milj. 512,630 r. 59. k. šaidrā naudā ismaksati. No pirzejeem bija 2978 pašči rentneeki un 3729 pee Kursemes pagasteem peerakšiti.

Pawisam Kursemē ir 11,906 dšimts muišchu mahjas, tamlihdš 33 procentes jeb $\frac{1}{3}$ daka no tahm ir pahrgajuščas semneeku ihpaščumā.

Uš katru aprinkī ihpaščī isdalot mahju pahrdošana tā isnahk: Dobeles aprinkī 603 mahjas jeb 60,9 procentes no wišahm mahjam, Bauškas 602 jeb 56,7 proz., Tukumā 610 jeb 46,6 proz., Jukstes (1113) jeb 42,2 proz., Aisputes 368 jeb 27,7 proz., Jaunjelgawas 196 jeb 24,7 proz., Talsu 278 jeb 19,7 proz., Kuldigas 73 jeb 9,5 proz., Grobinas 56 jeb 8 proz. un Wentšpils aprinkī 45 mahjas jeb 4,8 procentes no wiša aprinka mahjahm.

Gruntš ihpaščuma eemantošana no semneeku pušes stahw tuwā sakarā ar winu garigu un laizigu attihstibu un pehz tam, zif procentes no wišahm mahjahm kahdā aprinkī no semneekem ir pirktas, war it droščī šwehrt, kā tur stahw ar gaismu. Wentšpils, Kuldigas, Aisputes, Grobinas un Talsu aprinkšs ir daudš masak mahju pirktas, ne kā tōš zitōš aprinkšs, bet par to tur ari, zaur zaurim nemot, wehl ir loti leela ehna.

Mahju ihpaščuma pahreeschanai uš semneekem ihpaščī stahweja preti tee likumu nošazijumi, kā majoratu mahjas nedrihst pahrdot; preekšč 5 gadeem šchee nošazijumi uš Kursemes muišchneeku preekščlikumu ir atzelti. Tā tad mehš redšam, kā no tahm 8579 mahjahm, kas pee majorata nepeedereja, 3822 jeb 44,5 procentes jau ir pahrdotās, kurpreti no tahm 3327 majorata mahjahm lihds šchim tikai 122 mahjas jeb 3,6 proz. semneeku ihpaščumā pahrgajuščas. Bet zaur zaurim nemot mehš waram preezatees, kā ar mahju pahrdošanu jau til tahl ešam uš preekšču nahkuschī. Statistikas komiteja zer, kā kahdōš 15 gadōš it wišas mahjas buhs pahrdotas, jo laudis palekot turigaki un noprotot ar weenu jo wairak tōš auguš, kas zaur mahju pirščanu atlez. Lihds šchim ešot mahju peedahwaščana daudš leelaka bijuše, ne kā peeprašičhana no pirzeju pušes. — Šchim domahm peekrišdams eš no širds wehlejos, kā komitejas zeribas teescham peepilditōš, jo tas ir tas weenigi droščais zekšč uš Latweešču kahrtigu un sekmiņu attihstičanos. Bes pamateem ehku newar buhwet. G. Mather's.

Daiščadas šinas.

No eekščjemehm.

Kursemes beedriba pr. bišču kopsch. notureja 22. dez. šawu general- jeb gada-šapulzi kura nošpreeda:

1) kahrtibas-rulli pahrtaišot teel nošazits, kā weetneeku pulkam ne wis il mehnescha, kā lihds šchim, bet tikai 3 reises gadā — janwarī, junijā un oktobrī — un bes tam kad preekščneeziba to aizina amata daričanu dehl jašanahk un kā jaunu lozekku usnemščana, kā statuts to pagehr, preekščneezibai peenahfahs, kura tōš wehlat šapulžehm dara šinamūs.

2) nošazijumus kahrtibas-rulli apeijot šhogad lošechanu starp weetneekem ne-isdarit, bet tōš usaizinat, lai šawā amatā paleel, kas ari notika. Ištumtā lozekka weetā eewehleja Chr. Seewald kungu.

3) par rewidenteem eezehla J. Auffmann, Rosenberg un G. Mathera k. l., kuri grahmatas un naudu kahrtibā atrada.

4) Kursemes un Bidšemes pagasta-waldehm laišti zirkuleri kkuwa šapulzei preekščā lašiti un ta issazija to dehl šawu labpatičšanu.

5) No jauna tika usnemti 6 kahrtigi lozekki; bes tam general-šapulze apstiprinaja preekščneezibas špreedumu, pehz kura W. Kronberg k., Talsōš, usnents par forespondeeredamu lozekki, un issazija preekščneezibai šawu atšihšanu šči špreeduma dehl.

6) beidsot nolehma, kā beedribas gada-šwehkti šwinami 5. febr. 1877 un eezehla komiteju, kurai par šwehku kahrtigu isrihkoščanu jagahda. Par komitejas lozekkeem iswehleja ar aklamaziju (t. i. tuhlit no weetas ar wišahm balšim): R. Grünhof, D. Kronberg, J. Auffmann, G. Mather, J. Böttcher, P. Dehle, Juhbal, Chr. Seewald, Vogelmann, Kasaef, Freyman, Neuland un Straupmann k. l., kuri atkal is šawa pulka par šawu preekščneeku eezehla školotaju Vogelmann k. Presidents: G. Mather's.

No Jaun-Swirlaukas. Aukštums ari šchejeenes apgabala walda, dašču semkopi winā darboščana ušlawedams. Waram ari mehš to preeka wehsti nest, kura is ziteem apgabaleem atškan, proti, kā labiba teel kulta ar maščini un newis, kā pa wezam, ar rošahm un širgu, — tagad teel wairak zilweka un lopa špehki šchehloti neka šenatnē. Tagad jau daudš no muhšu mašgruntneekem šahk eegahdat twaiķu-kuhleju-maščines, ar kurahm war šawu labibu pehz patičšanas kult un isgatawot. Bet tomehr wehl teel truhkums manits pehz maščinehm, jo daudseem, kas maščines nepašpehja ahtrakā laikā dabut, wajag labibai kaut nekultai laukā stahwet lihds pawašarim. Muhšu semturi wehl newaid šewim labibas šekuhnuš eeriktejušči, kur labiba tittu šaufaki ušglabata un kur tai negaiša usmahzibas til daudš nestahdetu, zaur ko ta daudš no šawas wehrtibas šaudē.

Minetās maščines muhšu laukšaimneekem ir gan drihš katram pehz šawadas konstrukcijas (šastahdijuma) taišitas. Bet waj gan wišeem šchihš maščines ir labas un leetojamas, kahdahm tahm teescham wajadsetu buht? Teescham ne! jo zita no tahm til ir gataws krabat-šchiks, kas nekam neder, un ari newar deret, kad to ari wairak reises pahrlabotu! Daudseem atkal ta nelaimē, kā newar šalstōščā laikā uškurinat un peenahzigu špehku isdabut, laj gan maščini ar malku lihds škurstenim apkrautu un peebahstu! Daščai atkal ankeni wairak islaisch nekā eewelk, zaur ko šinams no šuta — ne wehsts! —

Un tā daudš zitas klišmas gaišči irahda, kā maščine naw deriga. Bet kas gan par to wišu tas wainigais? Kas zits, kā — pats! jo katram wajaga uš to raudšitees, ko winsch perk, waj maščini jeb eerozi, waj pilniņu, jeb nepilniņu, jo šakams wahrds mahza: „Kas ne-atdara azis, tas atdara mafu!“ Un tas ari teesja. Bet ne trufst ari labu un leet'derigu maščinu, kuros it ihpaščī zaur Ziegler kga pahrdotawu laudis nahkuschas. Gauschi wehlejams buhtu, kā ikkats pirščanas leetās wairak usmanibas uš tam greeštu. Wehl peeminam, kā šlawejamās Ziegler kga „Buckeye“ šlawjamas maščines šchini apgabala wehl naw peenahkamā mehrā eegahdatas, laj gan tahs preekšč ikkats šaimneezibas, it ihpaščī leelgruntneekem toti derigas. Zeram kā kats kreetns semkopis tahs ar laiku eegahdasees. — J. Peijeneetš.

No Meschotnes mums raksta, kā turenēs preekšč trim gadeem dibinatā semkopibas beedriba bijuši jau gandrihš isnihtuši un tikai pehdejā laikā atkal šahkuši wairak ušplaukt. Wainai truhzis kreetnas, šapratigas preekščneezibas. Rakstītajs peemin, kā Meschotnes semkopi deesgan širdigi wiħri, jo tee dibinajušči beedribu, kura pee wišas nephezigās preekščneezibas pastahwejuši. Beidsot rakstītajs iškā wehleščanos, kā beedriba bes kawēšanas iswehletu jaunu kreetnaku preekščneezibu.

Seepajas lopu aistahwu beedriba notureja 26. noibr. šawu gada šapulzi apakšč mahzitaja Rottermund'a wadiščanas.

Seepajā šini gadā atvehra 2 jaunās grahmatu pahrdotawas, proti R. Puhze un R. Ulfstina k. k.

Sabilas namneeki un eedsihwotaji 14. nowemberi us kahdu šapulzi kopā buhdami nehmušchi to leetu pahršpreešhanā deht nabagu nama buhwes Sabilā. Grunts gabals us to jau esot, ari atmini, karki un koku-materials sinami, tif buhwes nandu wehl wajadsetu šadabut. Gan no weenas pušes daschi atšaukuschees us tam, ka Sabilas eedsihwotaji pee šaweem pilšehteem waj lauku draudšehm peerakstiti, un nabadsibā tur war palihgu mekletees, tomehr atkal draudšes mahzitajs lihds ar ziteem norahdijuschi, zif nepazeeschami wjadšigs ir un buhs tahds nams, tā ka ari beidsot apnehmušchees, to leetu nemi rokā un tuhdaš šahkuschi nandu mest kopā, tā ka ar laiku to darbu war isdarit.

A. f. G. u. u.

No Limbaschu pušes. Nowembera m. beigās nodega Ahstereeschu B. šaimneekam rija ar dascheem mahjas riškeem, un ar wišu 2 mahju meeschu pšauju, kas pa datai iškulta pa datai pee rihjas un rija šaweesta — un pahraki par 300 puhri istaišot. — Rija bijuši apdrošchinata par 800 rubl. š.

Zif ahtri zilweks tā šew, kā šawam tuhwašam ar nepadomigu ahtru braukšhanu war šahdet, — aprahda atkal atgadijums, kas notizis dezembera eesahkumā apakšch D. muišchas pee Walmeeras, kur kahds tureenās gruntneeks ahtri braukšams ar ilkes galu netihšchus kahdu pa želu eedamu meitu us pehdahm nošitis.

S. St.

Wilandē notureta šapulze deht kalpu leetas pahršpreešhanas. Tas preekščhlikums, ka tahdi kalpi ar goda maksu apdahwinami, kuri sinamu noteiktu ilgaku laiku weenā mahjā nokalpojušchi, tizis atraidits tapehž, ka tahda kalpu apdahwināšhana gandrīh wišur jau lihds šchim noteekot. Turpretim šapulze atšina par derigu, ka tahdeem kalpeem buhtu 1 rub. il mehnešcha pensijas ismaksajams, kas 10 gadus tanis namōš kreetni nokalpojušchi, kuri šchini leetā šabeedrojuschees kopā. Tomehr kalps tad drihšt 10 gadu laikā tikai 3 reises weetu mainit. Gestahšchanahs nauda šabeedribā nolikta us 2 rub. Beš tam wehl katram beedrim jamakša 1 rublis par gadu, il no katra kalpa.

Peterburgas šwabadas šaimnezibas (ekonomiskās) šabeedribas tehnologijas nodaka notureja 2 dezembri šapulzi, kurā weens no beedreem, Webers, šinoja par linu audšinaschamu. Pehž šchi šinojuma 1874 g. isweda is Kreewijas 50 miljonu pudu linu, kas istaiša tikai kati masu datu no wišiem Eiropā audšinameem lineem. Kreewijas linu wehrptuwēs štrahda 83,000 špoles; $\frac{10}{20}$ no wišiem Kreewijas lineem top ahšsemju fabrikās isštrahdati. Pirmo weetu linu audšinaschanas šinā eenem Pšlowas gubernā, kur il gadus lihds 100,000 dešetinu ar lineem apšehj. Šcho šemi šemneeki pa leelakai datai tura no muišatureem us arendi. Noluškojotees us to, zif nepilnigi wehl top Kreewijā linini isštrahdati S. R. isšazija to wehlešchanos, ka preekščhšhīgās linu audšinatawas taptu dibinatas. Pehdigi šapulze weenojajs us to, ka Peterburgā taptu linu audšinataju kongrešs noturets deht linu audšinaschanas pamatu nodibinaschanas.

Sawadas domas par šlinkeem. Franklins panehmis kahdu nehgera šehnu us Angliju lihdsi un jautajis reis, ko gan tas par Angliju domajot? Us to šehns atbildejis: „Nu, šchini šemi wiši štrahda; uhdens štrahda, wehžch štrahda, uguns štrahda, duhmi štrahda, šuns štrahda, wehršis štrahda, širgs štrahda, ehšelis štrahda, wihrs un šewa štrahda — wiši štrahda, bet žuhka neštrahda, nedara ne ka, ir tas weenigais šlinkis Anglijā.

S. f. St. u. 2.

Amata nošedšiba. Rihgas rahts krepostšepedizijas notehrs Kolegijusekreters Wittors Komprechts šanehmis no daschahm privatperšonahm nandu, kuru ne-eewedis wis grahmatās, bet peešawinajis, protokolus pahrtaišijis un isnihzinajis, ka ari neriktigas sumas grahmatās eewedis, laj blehdiba netapta atrašta. Rahts to tuhlin atšah-

dinajusi no amata un apšuhdšejusi. Komprechts mehginajis isbeht, bet Polangā nošerts un apžeeinats.

No ahšsemehm.

Politikas pahrškats.

Notikumi zitas walstis aij deenwidus jautajuma gandrīh teek aismirsti, wišu masaj wineem nepeeschkir to eewehribu, ar kahdu zita brihdi no wineem runatu. Un ne bes eemesla tas tā noteek. Ne weenai Eiropas walstei nau ween'alga, waj Turku leeta ahtri waj wehlaš un kā wina beidsahs. Nemeen ka tihrs zilwezibas peenahkums jau pagehr par to gahdat, ka kristigeē pašchā Eiropā un muhsu laikā kristigas tizibas deht neteek wajjati un wehršsinati, bet ari wispahriga meera deht deenwidōš reis meers janostiprina un Turkijas nebuhschannahm jadara gals. Šchihš nebuhschanas traužē neween meerigu dšihwi — ihpašchi Turkijas tuwumā — un kawē fahrtigu attihstichanos, bet šahde ari andelei r. Ka naudas ženas kriht, ka kupšchōšhana ar ahšsemehm gandrīh nostahjajs, ka dandš leetas, kas preekšč dšihwes nepeezeešchamas, arween jo dahrgakas paleek, — wišs tas žekahs žaur tā šaukto „deenwidās jautajumu,“ žaur Turku nemeereem. Kamehr kultara (atihstiba) wairojajehs un walstis šaweenojuse žaur dšelszekeem un šawstarpigu produktu (andeles leetu) ismainišanau un gara panahkumeem, no ta laika weena tauta otrai wairs nau til šwešcha, šchi walstis winai ne wis tik tahlu, kā šenaf, un šimtkahrtigas šaites wijajs un pinahs šarp winu eedsihwotajeem. Wišas šchihš šaites war šaraustitas tift, ja kur politikas lihdsšwars šuhd. Tā par peem, ja šarp muhsu tehwi un Angliju isželtos karšch, wišas tahs industrijas leetas (mašchines, škunštigi mehšli u. t. j. pr.), ko mehš no tureenēs pehršam, us reiši paliktu dahrgakas un pa datai nemas wairs nebuhtu dabonamas, tadeht ka andele ar Angliju tad nostahtos. Un zif grehtibu un pašpehles tad neraštos kopmaneem un fabriku ihpašchneekem! — Wairaf waj masaf tas pats noteek tagad, kur gan tahda kara nau, bet kur tomehr wišas leelakahs walstis apbrunojajs, kur newar šinat, ko nahlošchais rihts nešihš, pašahwigu meeru waj karu. Un meers waj karšch tagad karajajs pee šmalša pawedeena, ko drihš, drihš war šaraut. „Pirmais leelgabala šchahweens,“ rakšta Anglu leelakā awiše „Teims,“ ko Turkija šchautu stihwedamees un pretodamees pret šaweenoštas Eiropas prašichannahm, kā tahs konferenžē isšazitas, buhtu eesahkums no gala, un ne Anglija neds ari zita kahda walstis liktos šarpā, lai Turkija kluhtu glahbta. Turkijai pat jau kara eesahkamā, buhtu pret wairaf eenaidneekem jaatturahs, ne kā Kreewijai.“ Ta pate awiše — Anglu waldbibasorgans — isškaidro, ka ja šarp Turkiju un Kreewiju karšch želtos, pirmajā leeliškam tiftu šodita. Un kas šin, waj apštulboschee Turki to pirmo leelgabala šchahweenu jau negatowo un waj šchis šods jau nau pee Turkrjas durwihm! Beidsamahs šinas neškan wis tā, ka Turku waldbiba buhtu padewiga. Wina stihwejahs un kaulahs il pee katra punkta, ko konferenže tai likuse preekščā un winas pašchas preekščhlikumi no kristigo prowintšchu (gubernu) pašchwaldes un amnestijas, no apgalwošchanas, ka konferenžes preekščhlikumi kluhs ispiditi un no šwešchu šemju šahrgeem it ne kā negrib šinat. Turpreti wina konferenži tikai grib uškawet, lihds ihpašchi likumi preekšč šchihm prowintšehm buhšhot šastahditi, kas tad „konstituzijai“ tiks peekahrti, kā šifena kahja pee matšchkeres. Pameers ir noslehts atkal us turpmakeem diwi mehnešcheem, lihds 1. merzu. Šcho laiku Eiropa Turkeem nowehleja, lai tee atgreestos un špehtu to ispidit, kas pee meera wajjaga. Bet Turku waldbiba to isleeto preekšč kumedinu rahdichanas un špihšchanas. Jo zitadi to „konstituzijai“ jeb jauno „walstis nodibinaschannu ar Eiropeschu brihwibahm“ newar nošaukt. Wehl jr žozigati bijuse ta pašludinaschana, — tai pašchā deenā, kad Sawset Pašcha to ihsto konferenži atklahja. Šepreekšč tizis Konstantinopeles augšmaneem un

ziteem Mohammedaneescheem fina dota, lai tee ap pulkjt. 1 dodahs us sultana pili un kristigeem bijuse polizejas parwehle, ka teem mafafais kahdi 30 suhtni turpat ja-aissuhta. Bijuschi kahdi 20,000 zilweku kopā un kad nu ta jauna „konstituzija“ tikuse nolafita, tad bijuse klaja Deewa kalposchana, pehz tam 101 leelgabalu schahweens, kauschu kleeqschana un pateiziba sultanam un wina pirmam ministerim Midhat Pascha, „konstituzijas“ tehnam. Schis ari turejis klaju runu un fazijis, ka waldbiba darisshot to, ko tauta jeb Turki gribehs. Gandrihs to paschu lizis ari sultans fazit. Sinams, jo zitadi Turki ar sawu waldbibu daritu, ko wini grib. Wafara bijuse iluminazija (ugunofchana) un atkal pateizibas- un padewibas-runas. Landis it ka pustraki gahjuschi pa eelahn un pee swescho suhtnu nameem kleequsch: „Lai dsihwo tauta un konstituzija!“ tik ka wina wadons tos pee Kreewijas suhtna nama it ahtri aisswedis garam, peeminedams, ka Kreewiesot koti sphtigi un waretu Turku waldbiba nepatishchanas darit. — Tani pascha brihdi, kad leelgabalu schahweeni rihbejuschi, Sawfet Pascha — ka jau minejahm — atklahjis konferenzi, fazidams: „Mani lungi! Mums nu ir konstituzija.“ Ziti esot atkal klufam fazijuschu: „Mani lungi! Turki nu ir pilnigi kumedianu rahditaji.“ — Zita weeta mehš jau kluwam minejuschi, ka konstituzijas walsts forma ne wisur ir deriga, bet Turkija ta us mata to paschu nosihme ka kad behrni reis dibina ihpaschu walsti ar sawu „karali,“ kam tehwa naktszepuri krona weeta us galwu sprausch, un ar ministereem, kuru weetu pat ari kahda meitina ispidla, ja puikas truhkst. Tautai wajaga koti attihstitali buht un jau angstu mahzibas stahwolli eenemt, lihds ta tahdas brihwibas spehi pareisi isleetot, zitadi tahs winai tikai postu un nelaimi atnesš. Un nekad konstituzija newar naktei pahreijot nahkt, — us to jafataifahs gadu desmitos un fintenos, foli pa foli, un ihpaschi tahda fataishchanahs peenahkahs walsts waldbiba paschai, zaur prahtigu un labi pahrdomatu likumu doschann, kas atkal pirms jamahzahs saprast un kahrtigi isleetot. Un Turki, kas attihstiba wehl koti tahlu atpakaf, wisas schihs gruhstibas ar weenu lehzeenn pahrwar un us reisi, it nejahusch, eetaifa konstituziju, kamehr tee lihds schim fadsihwe gandrihs neweenā weeta kahrtibu nespehja usturet! Tas ir teescham wairaf ne ka zilwela prahts panesš, un kad mehš tos wihrus, kas tur to konstituziju taifija, pa tik mulkeem newaram turet, tad mums janahk atpat us to, ko jau eepreesch fazijahm, proti ka Turku waldbiba wisus Ciropas puhlians grib par jookeem padarit un to ar nepeepildamahm, ne-apdroschinatahm, jozigahm apsolishchanahm apmeerinat un tad wehlat atkal darit, ka tihk! — Ciropas weetneeki, un ihpaschi Kreewija ir no sawahm peeprashchanahm tik dandj nolaidusch, zil ween tas noluhks, ko grib panahkt, atwehleja; wis teel darits, ka Turkija to spehtu peepildit, ko no tahs pagehr, ka meers tiktu usturets. Un tomehr pa tik ilgu laiku wehl tikai maj ar to leetu gahjis us preeschu, tadeht ka Turku waldbiba it ne ka laba negrib peenemt. Waj tad buhtni kahds brihnumis, ka ar Ciropas walstsuhtnu pazeetibu reis buhtu gals, ka tee Konstantinopeli atstahntu un Turkus pamestu weenus, lai tee tad karo ar Kreewiju? — No tahm sinahm, kas schihs leetas dehl is Konstantinopeles nahk, newar ne kahdas skaidribas isdabot, schodeen sino to, rihtu atkal zitu ko. Tik tas ir noprotams un redsams, ka wisu walstu suhtni ir weenos prahtos un ka tee weenprahtigi daris kas darams, lai nu Turki paklausitu, waj nepaklausidami skreetu nelaimē.

Wahzijas un ihpaschi Pruhzijas galwas-pilsehta pa jaunu gadu*) swineja retus goda-swehtkus, proti keisara un kehnina Wilhelma 70. gadu ofizeera- jeb karewa-swehtkus. 22. merzi 1877 Wilhelms buhs pilnus 80 gadus wezs, tadeht winšch knapi 10 gadus wezs buhdams jau kara-deenesta eestahjis. Meslaitamas mihlestibas-dahwanas tika pasneegtas firmam waldbneekam, no kurahm mehš ihpaschi

*) Ka muhsu zeen. lastitaji jau sinahs, Wahzija pehz jauna kalendera jaunsgabs teel 13 deenas ahtraki swinets, ne ka pee mums.

peeminam weenu is smalka damastia-tehrauda, tihra selta un dahrgeem afmineem jauki taifitu goda-sobini, ko tee zitresejee karewi likusch taifit, kas ar keisaru un kehnina Wilhelmu kopā karojuschi. To starpā ir neween angsti kara-lungi, bet ari daschi unterofizeeri un prasti saldati, kas tagad sinams tapat firmi palikuschi un daschados amatos stahw. Pee goda-maltites trona mantneeks tautas un kara-pulku wahrdā is-fauzis angstas laimas Wahzijas keisaram un angstakam kara-lungam, kurpreti schis atbildejis: „Mani lungi, es Suhš usajzinu sawas glahses rokā nemt, mehš usdseram tautas weselibai, is kuras kara-spehki zeh-luschees! — Pa tam Wahzija fataifahs us nahkoschu walsts-sapulzi, pee kuras ari feldmarschals grafs Moltke, ka Klaipebas-Heydekrug aistahwetajs, nemshot dalibu. —

Is **Berlines** raksta „Rig. Ztg.“ kaut jo wisur meeru wehle-jahs, tad tomehr arweenu jo wairaf jashaubahs, waj zaur to, ka karu mehgina nowehrst, leelakas jushchanas nezesees, ne ka tagad spehi pareiset. Karsch pret Turkeem, ta Berlines korespondents raksta, nau ne kas zits, ka efekuzija (ispildishchana), ko Kreewija preesch ap-speestem kristigeem pret Turkiju isdara, un diplomatijai ir tas nopelns, ka ta starp Ciropas leelwalstihm zehluše ustizibu un weenprahtibu. Zil stiprs schis weenprahtibas pamats, to warot redset no tam, ka Turkijas jauna „konstituzija“ it wisur teel par to atsihta, kas wina ir, proti jokuspehle. Tikai kahds pahrs turku-draudsigas awizes paspehjuschas tik tahlu eet, ka tahs schaj „konstituzijai“ usdseed flawas-dseemas un to zek „attihstiba atpakaf palikuschai Ciropai“ par derigu preeschshimi preesch azihm. Ta tad mehš redsam, ka pasaulē ir tahdu redaktoru netruhkst, kas wehl tiz mahneem un sapneem. — Pa tam ir Wahzija jo deenas jo wairaf zekahs ta atsihchana, ka ar Turku waldbibu Ciropā eet us beigahm, ka winas deenas skaititas. Tomehr, ta daschas Wahzu aw. peemin, newar leegt, ka zaur to ilgu pameera laiku, kas Turkeem tika nowehtets, winu pretestiba stipri wairojuschs un wineem bija eespehjamš, it kreetni us nahkoschu karu sagatawotees. — Ar ihpaschu preeku mehš schē wehl peeminam, ka muhsu mihkahs tehwijas gods ahrsemes zaur Kreewijas taifnu un gudru politiku atkal no jauna wairojees, ta ka pat teem tatschu reis bija ja-apluks, kas winas leelakee eenaidneeki ir un ai suaida un eenaida alash pret winas istureschanos mehdsja keshitees. —

Austrijas ministereu presidents Tisza pee parlamenta lozektu laimes wehlechanahm turejis runu, no kuras redsams, kahdu stah-wolli Austrija pret deenwidus jautajumu eenem un ka ar islihdjinafchanos starp abahm walsts datahm stahw. Waldbiba esot wisu darijuse, kas winas spehka bijis, lai no tautas netiktu uaudas un zilweku upuri pagehreti. Ka tagad warot zeret, tad winai tas buhsshot isdewees, bet ja tomehr gala schahdi upuri buhtu wajad-sigi, tad wina esot pahrliezinata, ka tauta tos labpraht nesishot. — Tapat waldbiba ar wiseem spehleem esot ruhpejuschs un ruhpeschotees, ka eelshiga islihdjinafchana abahm walsts datahm par labu noteek. Wina zerot ka tas waj us scho waj us otru wishi drihshi notishot un ka tauta pate pee tam labpraht nahkshot palihgā. Tautas libe-ralu partija us scho runu atbildeja ar juhtigu atsihchannu.

Turkija. Ka muhsu lasitaji jau sin, pee Turku walsts peeder neween tahs dakas, kas teescham sem sultana waldbibas stahw, bet ari daschas semites, kas sinams tik zaur ahriyahm simehm pee tahs pee-seetas, ka Rumeniija un Serbija, kuras pehz saweem eestahdijumeem ir patshahwigas, bet pehz nolihguma sultanu atsihst par sawu wirs-waldbneeku un tam mafsa nodoschanas. Ja schihs ne-eewehro, tad wisš zits prahtiskā dsihwe ir bes wehrtibas, jo sultans un wina walde Rumeniijas un Serbijas eelshigās darishchanas newar maifitees. Tomehr jauna „konstituzija“ no schihs buhschanas ne ka negrib sinat un minetas semites usluhko it ka Turkijas gubernas, kam newis ihpasch waldbneeks, bet tikai no sultana apstiprinats gubernators ir. So skaidratas is-prashchanas dehl mehš is min. „konstituzijas“ peewedishim tos artikekus, kas us scho jautajumu simejahs:

Art. 1. Ottomanu (Turku) keisara walsts fastahw is tagadejahm semehm un ihpafchuma un is tahm prowinzehm (gubernahm), kam ihpafchas teefibās. Wina ir nedalama weeniba, no kuras it neweena dafa nefad un ne zaur kahdu eemeslu, lai tas buhtu kahds buhdams, nau atschkirama.

Art. 7. W. majestetei sultanam peenahfahs starp zitahm waldbneeka teefibahm ari schahdas; Wina to gubernu galwas (preekschneekus) kurahm ihpafchas teefibās, apstiprina un eezet amata.

Art. 8. Wisi walsts pawalstneeki, ween'alga pee kahdas tizibas tee peeder, teef faukti par Ottomaneem.

Peħ; tam tad nu par peem. ari Rumenujas firsts (Wahzu prinzis is Hohenzollern nama) u; reisi buhtu par Turku pawalstneeku, par Ottomani palzis!

Nau jaschaubahs, ka Turkijas waldbiba pilnigi sin un atsiht, ka tahda „konstituzija“ nebuhs dshwotaja, ka wina teefchgm ir joku luga neskaitamōs zeslenōs; wina ar to ari wairaf nau gribejuse panahkt, ka sawu Mohamed. pawalstneeku patriotismu un kara-duhshu eekarset, lai neweena walstei nenahktu prahta, no Turkijas spehka tik masas leetas turet. Pa tam wina ap Donawas krasteem sawilfufe it prahwu kara-spehku, 160,000 kareiwu, un zaur eefchigu aistleeneschamu (ko gan riktigati waretu nosaukt par eefchigu postichamu un kauschu dihrafchamu) mehgina ari naudu sadabot.

Rumenija ar Turkijas jauno „konstituziju“ sinams nan meerā un walsts aistahwi jeb runaswihri saweenojahs ar sawa firsta waldbibu u; pretofchanos. Zaur tam nu Turkijai weens eenaidneeks wairaf, jo Rumenuja lihds schim pret to nema; naidigi ne-isturejahs. —

Montenegrija, paldees Deewam, zaur labprahtigahm dahwanahm un zaur aistleeneschamu no bada ir glahbta; wina ar Turkiju meeru neslehghot, ja winaas walsts robeschas netiktu paleelinatas un ja winaai nemafatu kara-atlihdshinaschamu. —

Wisjannafahs sinas.

Pirmdeenas sehdeschana (27. Dezember) konferenzes lozekti Turku waldbibi liss tahs prafschanas preekschā, no kurahm nefas netiks nolahst. Tadeht Eiropas leelwalstu weetneeku atpafschanfchana waldbinatā. Leelweehrs (Midhat-Pascha) paleel amata. Turkija ir nodomajuse eefchigu aistleeneschamu uspreest. (Walb. w.)

Konstantinopolē, 26. Dezember. Leelwalstu fuhrai wakar bija sawulzejuschees pee Kreewijas fuhra Ignatjewa un nospreeda, ka dshp, rihru konferenzē issazit, ka Eiropas pagedreeshana palids nepahrgrosita un ka wint wairaf newar atlahst, ne ka saw notizis. (Walb. w.)

Atbildes.

Abonentam S. — Aleksandrowskā. Zuhfu parafstu deemschehl nespehjam lasti un adresi mehš tiki no pasta-stempela waram noprast. Ka nu Zums lai peefuhtam sawu lapu? Tadeht zit ahtri waredami usdodat sawu adresi, lai Zuhš ari pirmos numurus dabotu.

Kahds otrs abonents, ka leelahs Krom'as (Kpoma) twumā, ir gan naudu, bet ne wis sawu adresi atsuhstijis, laikam ahtrā darbā. Ta weeniga sime, peħ; kurahs schihs rindinas to riktigo weetu atrahids, buhtu ta, ka kuwerā ari bija 2 markas, tatra 30 lap. leela. Ir scho kungu kuhdsam lai driht sawu adresi peefuhta. No schim preekschimehm redsams, zil raisēs padara neriktiga wai nestaidra adreses usdofchana, tadeht zeen. apstelletajus wehl reis us to usmanigus daridami zeram, ka turpmat ar tahdeem schkehrstkeem wairs nebuhs jatauhjahs.

Stud. theol. J. L. — un A. B. — T. Dabuseet wehstules, ja tahs jau nau rotā.

R. E. — M. „Rationale Bestrebungen“ katram peefuhtam, kas 34 lap. waj peħ; schihs wehrtes pasta-markas atsuhsta.

B. M. — K. „Balt. Semk.“ no 1875. par 1 rub. un 1876. g. par 1 r. 50 l. wehl dabujami. (Red.)

Drufas mifejeens.

51. num. II. sleja no 8 rindinas sahlot, kur stahw: „ewakta ir“ jalasa: „ifaug, bes ka tee peepirktu is ahrenes baribu Naht, zaur to ari wina paschu sawinneebās eewahktā bariba taptu dauds augstal iswehrteta. Bariba, kas schahdas sawinneebās top eewahktā, ir —“ u. t. pr.

Atbildofchais redaktors un isdewejs: G. Mather's.

Sludina jum i.

Waskawas tehjas-pahrdotawa.

J. Malmberg un beedr., Rihgā,

Kop-eelā № 18, Rebinina namā.

No jaunaka laika planktas ihstahs karawanu tehjas peedahwajam ka labalahs sortes:

- Tschen-mi-joui 1 rubl. 60 kap. f. mahrzina
- Sun-lau-tscho 2 " " " " " "
- Rose Imperial 2 " 50 " " " "
- Daschadu familijas tehju 1 r. 20 l. un 1 r. 40 l. m.

Muhfu tehjas teef pahrdotas wisās leelafās Baltijas pilsehtās.

Pahrdodam

zukunftu

- Prima Savanna 14 kap. f. par mahrzinu.
- Rafinade — galwās, pirma sorte 16 " " " "
- " — fahahgets gabalinōs 17 " " " "

Skolas behrni,

teef no 7 ta jann. 1877 pee manis laba kōstē usantē, un behrneem pee usdotahm skolas-mahzibahm ahz-stundas peepatshdets. Gruntigas musika stundas, klaweerēs, ehrgeles un fijosles spehleschana, ka ari dseedashana, teef no manint dotas. Jas peen dejahs, Palejas eelā № 42, netahst no Amnas wahrteem, no palksten 9 lihds 12 pr. pasē pee

Th. Wetmann.

zitreisēja Leel-Sefawas ehrgelneeka un Jaun-Swirlautas skolotajal

Mahzibu Kreewu gramtaifā un Kreewu runofchanasstundas pasneed, tā ari tulkojumus apghabā.

D. Schutow,

Leelā eelā № 50, Latweeschu kasnizai klafus.

un wisadas zitas laufhaimneezibas maschines un rihki.

Gipsis

jeb pahrkalkis preeksch pfawu jeb ahbolina lauku mehshofchanas ir dabujams Pawafara muishā ne tahlu no Slofas.

Par gabalu (kubif-ases leelumā) 50 rubl. f. — Par muzu (maltu gipfi) 1 rubl. f.

Weenu angligu mehshangu muishu ar kweeschu semi un labas mahjas war dabut us renti no Jurgeem 1877. Kur? To hod sinamur Jelgawā, Wez-eelā № 4 pee Konzius.

6. janwari 1877.

Lihwes-Behrses skola

Dseefmu-krona gada-swehtki

ar teateri, dseedashanu un weefigu wakarū.

Tuwafas sinas tur pat.

Preekschneeziba.

Dauds un wisadas gatawas un paschu taiftas stipras dahmu un kungu-famafshas, ka ari kaschoka jahbaki is samta un ahdas, fildas mahjas-kurpes un behrni-jahbaki ir alahsch dabujami un apstelleschanas teef ihšā laika riktigi un kreetni ispidibitas pee kurpneela-meistera atzaitnes

Ch. Schulz,

Jelgawā, Katrines-eelā № 5.

Pafawus,

maschinu-ekku un dezimalshwarus

pahrdob no leghera [169]

Biegler un beedr.,

Rihgā, Rits-eelā № 19.

"Baltijas Semkopis"

īsnahs ari 1877. g. un nešis, tā lihšs šim, sinas un mahžibas par laukšaimneežibu, lopu-, bišhu- un dahrsu-kopššanu, tā ari

politikas un zitas sinas

un pahrspreedumus par dāšchadahm leetahm.

Ahtri wairojees lasitaju skaitis un kreetni lihšstahdneeki redakzijai bod eepšju, šawas lapas nolemto ufdewunu pežs wajadšibas ispidit un to eewehrot las semkopjeem leeti der.

Mašja: par gabu 2 r., par 1/2 g. 1 r. 10f. un ar peesuhstichanu 2 r. 60 f. un 1 r. 40 f. Rihgā ar peesuhstichanu zaur grahmatu-pahrdotawahm 2 r. 30 kap. f.

Redakzijas pasta adrese: "Baltijas Semtopja" redakzijai — Jelgawā. An die Redaction des "Balt. Semtopis" — Mitau.

Sludinajumi preešch pagastu waldehm un teešahm, tā ari no semkopjeem, kopmaneem un t. pr. mašja titai 5 kap. par rindinu.

Apstelleschana: wišās weetas, kur un tā jau laikstus apstellē. Nauda ja-eešuhja jeb ja-eeemāšja tuhli; tomehr tee, kas pasta tahuma waj zitu kawekku deht no laukeem tuhli nepešj mašju lihšstahit, to war wehlati atlihšsinat, bet tad redakzijai pašchaj jarakša. Kas no laukeem 6 eksemplarus uš weenu adrešē apstellē, dabu 1 eksemplari par walti klahst. Grahmatu pahrdotawās dabu uš 10 eksempl. weenu pahrat, bet no lasitajem tahs ihpašch mašju nedrihst nemt. Par sanemtahm apstelleschanahm preešch eksemplareem, kas par pastu suhtami, Jelgawā nemakšās ne tā, tadeht ka šche fatrs war redakziju šašneegt; bet Rihgā atlihšsinahs par fatru tā apstelletu eksempl. 10 kap.

Idalischanas weetas: Jelgawā: grahmatu-pahrdotawās un par walti pee kopmaneem Klein, Hepler un Siller k.k.; Rihgā: grahmatu-pahrdotawās un par walti pee kopmaneem Lerchendorff, Raku- un Schuhnu-eeļu stuhri, № 13, un Windmann, Ahv-Rihgās Raku-eeļā № 18.

Jelgawā, Katoku eeļā № 2.

Redaktors: **G. Mather's.**

Komiszjoners preešch Smokenstas semtopibas-beedribas

sem Sawas Keisaristas Augstibas Leelširita Nikolajo Nikolajewitscha Wezata aistahwešchanas.

Arklus Smeedru, Ang- leeschu un Wahju ween- un diwjuhgu no toka ja- dšeses taištus.

Ezešchas ar koka-šteehm Arklu datas,

ka: stahwi, soles, strihkes- dehts un labakahs un jau- nalahs formas

is fabrikas no

Desverum'a Brud,

Sweedrija,

peedahwa no šawas wee- nigahs pahrdoschanas- weetas

F. W. Grahmann,

Rihgā,

Nikolaja-eeļā, strehlineetu dahrsam blakus.

Keegeli un dakstini,

labi dedšinati, ir par mehrenu zenu if reiš dabujami un ari leelakas partijas war apsteket pee

A. Popow,

Jelgawā, Katoku-eeļā.

Kurš. bišhu-kopšchanas beedribas I. nodala

šwinehs sawus gada-šwehtkus šwehtdeen, 16. janwari 1877,

Schibeneeku Wahstu-Grūnhofa mahja.

Dalibu pee šcheem gada-šwehtkeem war nemt wiš kursemes bišhu-kopšchanas beedribas lozekti, kureem ari brihw weesūs eewest, sinams ar preešchneežibas atwehleschšanu.

Deenas-kahrtiba:

No pulkst. 3 lihšs 4 flegta un no 4 lihšs 5 atklahta šapuzē. No pulkst. 5 šahktees goda-maltite, pežšuras buhs danjoschana.

Wišreeseheem, kas pee wiša nem dalibu, jamatja 1 rubl. 50 kap. f., seeweeseheem jamatja 50 kap. f. — Wišreeseheem, kas pee goda-maltites dalibu nenem, jamatja titai 1 rubl. un seeweeseheem nau ne kas jamatja, ja tee pee goda-maltites nepeedalahs.

Preešchneežiba.

Tahdeem wezakeem, kas ne-eespešj leelu skolās-naudu mašjat un tatišch sawus behrnus wehlahs skolot, teek zaur šcho sinams darits, ta no 1. janwara 1877 šahkot, til lab puiseeni, tā meitenes par lehtu mašju wišās wajadšigās sinaschanaš tiks mahžiti. Ari musikas- un franziškas runaschanas-stundas tiks pežšpusdeeahm dotas. Šchaidratas sinas war dabut Konstantina eeļā, Wieše k. mahja, weenu trepi augšchā. Preešchschanašs laiks no pulkst. 12 lihšs 3.

Ar rokahm, tā ari ar kahjahm dše- namas

šchuhšchanas- mašhines

preešch mahjas-bruhkes, tā ari preešch škrodereem, kurpneekem, rehdieneekem pahrdob par lehtatahm zenahm [167]

Biegler un beedr, Rihgā, Pils-eeļā № 19.

C. Sieslack'a

grahmatu- un bišhu-drukatawā,

Jelgawā,

pee tirgus-platscha,

ir šchahdas, no wiša pašcha apgahdatas, jaunās grahmatas tagad pat tā īsnahkuschas un wišās Baltijas grahmatu-pahrdotawās dabujamas:

Jauna

Pawahru-grahmata

no

Sahle,

Wahnes' barona, Sahu leelkunga pawahra.

Peezas festdeenas

is maneem jaunibas-gadeem.

Stahsts is Nu-Jorkas dšihwes, par usnudinaschann, dšihtees pežs mahžibahm, pahrtulotš no Zimermana Jana.

Ari jaunus, ar dandš bildehm pušchhols

Latweeschu kalenderis

uš gabu

1877

ir pee manis dabujams, kas ar saweem daubseem par wairojumeem ihpašchi preešch semtureem ir loti derigs.

Wiš darbi top ihfatā laikā un glihti pagatawoti.

Semkopibas lauka-rihkus

un

plaujamas-mašhines

tā: masus ehrgtu-arklus pežs kahda pa wišam jauna mudula, Dohenheimes arklus ar puleretu tehlu dšels diwjuhgu un tā nošautus Jelgawas arklus kas goda-mašju ispelnijušchi, ezešchas, ekstirpatorus firgu-grahbektus, uniwersal-platas-fehjamās mašhines ar škrituleem,

"Buckeye"

fastahditas šahlu un labibas plaujamas-mašhines, dāšchadas wehtischanas-mašhines, ekfelu-mašhines, ar roku greešchamas un gepelu-kušanas mašhines, tura leela iswehle uš lehgera

Biegleris un beedris, Rihgā, leelā Pils-eeļā Nr. 19.